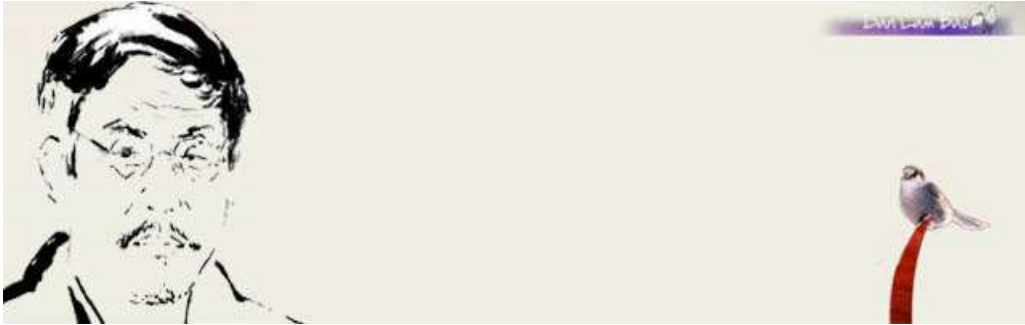

Thái Bá Tân và những bài thơ 5 chữ.

Mặc Lâm (RFA) - Tạp chí Văn hóa Nghệ thuật tuần này xin được giới thiệu nhà thơ Thái Bá Tân với những bài thơ 5 chữ đặc sắc của ông.

“Khẩu thơ”* Thái Bá Tân, một nhà văn, nhà dịch thuật và nhà giáo, ảnh chụp trước đây - Courtesy FB Thái Bá Tân.

Trong thời gian gần đây cộng đồng mạng rộ lên một làn sóng ngạc nhiên trước những bài thơ năm chữ xuất hiện đều đặn với cùng một chủ đề về hiện tình đất nước, đặc biệt là thái độ của tác giả đối với con người mà sự kiện và hành vi có liên quan ít nhiều ít nhiều đến thời sự.

"Tôi già rồi nên cũng muốn phá phách một tí, giả vờ ngây một tí. Già rồi thì tự nhiên lại muốn thật thà không hoa lá cành nữa." - Thái Bá Tân

Tác giả những bài thơ 5 chữ ấy là Thái Bá Tân, một nhà văn, nhà dịch thuật và nhà giáo với nhiều chục năm trong nghề. Tác giả hiện sống và dạy học tại Hà Nội.

Trên trang blog của tác giả, Thái Bá Tân tự bạch cuộc đời mình qua hình ảnh, tiểu sử, cũng như tác phẩm của ông từ 50 năm qua. Là một dịch giả, Thái Bá Tân có hơn ba mươi đầu sách được ông dịch ra từ các tác phẩm nổi tiếng thế giới. Ông thông thạo nhiều thứ tiếng trong đó Anh ngữ là ngoại ngữ chính. Ngoài ra ông còn là một nhà thơ với hàng trăm bài ngũ ngôn, thể loại mà ông dùng khá nhiều trong thơ của ông.

Nói chuyện với chúng tôi một cách ngắn gọn ông cho biết:

"Tôi cũng viết đa dạng lắm chủ yếu là dịch nhiều hơn mặc dù đã viết 150 truyện ngắn rồi. Tôi sáng tác thơ 8 chữ cũng nhiều và dạo này tự nhiên lại sáng tác thơ 5 chữ. Chắc tại chán chán nên muốn viết dân dã một tí. Tôi già rồi nên cũng muốn phá phách một tí, giả vờ ngây một tí. Già rồi thì tự nhiên lại muốn thật thà không hoa lá cành nữa.

Tôi nghĩ rằng nhà văn nhà thơ mà cứ im mãi thì không đúng. Phải có trách nhiệm của công dân. Tôi chẳng chống phá gì đâu thậm chí tôi còn ăn lộc của chế độ vì được ăn học tử tế nhưng chuyện nào ra chuyện ấy trách nhiệm công dân thì mình phải nói."

Chân dung nhà văn, nhà giáo Thái Bá Tân. Courtesy FB Thái Bá Tân.

Gần đây Thái Bá Tân chỉ dùng một thể thơ ngũ ngôn để trang trải nội dung. Tuy độ dài ngắn khác nhau nhưng việc ông trung thành với một thể thơ duy nhất khiến nhiều người ngạc nhiên và nhanh chóng kết luận rằng tác giả quá nghèo nàn.

Tuy nhiên nếu xem xét kỹ từng bài thơ, người đọc sẽ thấy thể loại ngũ ngôn có lẽ là thể thơ thích hợp nhất với những gì mà Thái Bá Tân muốn gửi gắm. Nhà văn Nguyễn Quang Lập gọi thơ Thái Bá Tân là “khẩu thơ” vì theo nhà văn, thơ Thái Bá Tân gần với cách mà người ta nói chuyện, bộc bạch, hay truy vấn người khác.

Hình thức là thể nhưng khác biệt quan trọng nhất làm nên loại thơ khẩu văn có lẽ là nội dung mà tác giả muốn gửi đi. Điều này tạo cho Thái Bá Tân một chỗ đứng mới, rất mới trong vườn thơ Việt Nam vốn đang đối diện với những sáo mòn khi chất sáng tạo ngày một hiếm hoi giữa một đất nước ai cũng có thể làm thơ và vì vậy thơ giống nhau không kể xiết.

Trước tiên xin được giới thiệu một bài thơ Thái Bá Tân sáng tác vào ngày 11 tháng 7 vừa qua:

Ballad về một đại đội bị bỏ rơi

“Tôi mới nghe kể lại
Một câu chuyện đau lòng.
Có thể là chuyện thật,
Cũng có thể là không.

Chuyện kể rằng, lần ấy,
Khi đánh nhau với Tàu,
Quân ta và quân địch
Cách nhau một chiếc cầu.

Bỗng từ trên có lệnh
Một đại đội xung phong
Vượt qua cây cầu ấy,
Sang bờ bên kia sông.

Thế mà lạ, sau đó,
Hai bên đang đánh nhau,
Có lệnh từ trên xuống.
Lần này lệnh phá cầu!

Câu chuyện chỉ có thế.
Một đại đội sang sông,

Rồi phá cầu, theo lệnh...
Nghe mà nhói trong lòng.

Ừ, mà một đại đội
Biên chế bao nhiêu người?
Một trăm, hay năm chục,
Bị đồng đội bỏ rơi?

Có thể là chuyện thật,
Cũng có thể là không.
Sao lòng tôi đau nhói,
Đau nhói mãi trong lòng.

Ai ra cái lệnh ấy,
Lệnh quân ta phá cầu,
Để đồng đội đơn độc
Giữa vòng vây quân Tàu?

Câu chuyện chỉ có thể,
Dù có thật hay không,
Nhưng cả một đại đội

Đã chết bên kia sông.”

Câu chuyện đánh Trung Quốc phải hy sinh cả một đại đội dưới cái nhìn nhân bản của một nhà thơ thì người chỉ huy trận chiến năm nào có thể là vô nhân, cam tâm hy sinh đồng đội một cách vội vã để đạt chiến công nhưng dù sao cũng nói lên mức tàn khốc của chiến tranh mà nói theo Nguyễn Duy “ai chiến thắng thì người dân cũng là người chiến bại” cả.

Tôi nghĩ rằng nhà văn nhà thơ mà cứ im mãi thì không đúng. Phải có trách nhiệm của công dân. Tôi chẳng chống phá gì đâu thậm chí tôi còn ăn lộc của chế độ. - Thái Bá Tân

Thái Bá Tân không phải bỗng nhiên nhớ tới câu chuyện được kể từ rất lâu về trước. Ông nhắc lại câu chuyện này trong hoàn cảnh đặc biệt khi cuộc biểu tình chống Trung Quốc xảy ra trên khắp nước vào ngày Chúa Nhật đầu tiên của tháng Bảy.

Trận chiến cũ tuy tàn khốc nhưng là người Việt Nam không ai trong chúng ta lại cam tâm nhìn Trung Quốc lần hồi xâm lấn bờ cõi một cách trôn tráo. Sức mạnh tiềm năng của dân tộc là lòng yêu nước và việc xuống đường biểu tình chống Trung Quốc là một trong nhiều cách thể hiện.

Thái Bá Tân không xuống phố biểu tình nhưng tấm lòng của ông đối với người biểu tình rất rõ ràng: Chẳng những đồng tình mà ông còn kính phục và ngưỡng mộ họ. Khi nghe tin Huỳnh Thục Vy bị bắt khi đi biểu tình vào ngày 1 tháng 7 ngay hôm sau ông lập tức phản ứng qua bài thơ:

Huỳnh Thục Vy

Cháu - cô gái xinh đẹp,
Đẹp cả ngoài lẫn trong.
Nhìn cháu mà cứ nghĩ
Cái đẹp của non sông.

Chúng, chính quyền, thật xấu.
Vừa ác vừa bất minh,

Đến mức không muốn nghĩ
Đó là chính quyền mình.

Cháu như người phụ nữ
Trong tranh Delacroix,
Guidant le peuple
Mà peuple - là chúng ta.

Cháu chỉ muốn công lý,
Dân chủ và tự do.
Tự do cho cả chúng,
Mà chúng, bọn côn đồ

Lại luôn truy bức cháu,
Dùng cả cách đê hèn.
Ngã mà thấy phần nộ.
Thấy nhục cho chính quyền.

Thục Vy, bèn gan nhé.
Chúc chân cứng đá mềm.
Cháu như ngọn đuốc sang
Đang dẫn đường trong đêm.

Nói thật, bác nhìn cháu
Vừa thán phục, tự hào,
Vừa pha chút xấu hổ.
Cháu hiểu rõ vì sao.

Xin lỗi, thế hệ bác
Dựng nên chế độ này
Để bây giờ cháu khổ,
Để dân tình đắng cay

Cái hồi bác đi Mỹ,
Thăm tượng Liberty,

Đặt hoa dưới chân tượng,
Bác chưa biết Thục Vy.

Giờ xin phép âu yếm
Đặt hoa dưới chân mày.
Mày vấp ngã, còn sức,
Nhất định bác chìa tay.

Bốn câu cuối thân thương nói với Huỳnh Thục Vy mà như nói với cả thế hệ trẻ của Việt Nam. Hai chữ “mày” trong Huỳnh Thục Vy thương yêu trìu mến bao nhiêu thì “mày” trong bài thơ “Mắng con” lại nghiêm khắc bấy nhiêu. Thái Bá Tân mắng con nhưng nhiều kẻ lớn tuổi, trí thức trùm chần, cán bộ cao cấp bất chính lại ngẩn ngơ xấu hổ. Những kẻ lớn tuổi đời nhưng non trí tuệ ấy có thể cho Thái Bá Tân là cuồng sĩ, không thức thời nhưng với những tấm lòng đang rục rơn yêu nước thì ngôn ngữ Nguyễn Bá Tân dùng như một sức mạnh khởi động trong không gian u ám hiện nay khi đất nước bị đè nặng dưới cơn sợ hãi núp dưới chiêu bài hữu nghị:

Mắng con

Mày láo, dám khuyên bố
Mai không đi biểu tình.
Chuyện ấy có nhà nước,
Không liên quan đến mình.

Mày nói y như đảng.
Không liên quan thế nào?
Nước là của tất cả,
Của mày và của tao.

Biểu tình chống xâm lược,
Chứ có lật ai đâu.
Không lẽ mày không biết
Cái dã tâm thẳng Tàu?

Mày bảo có nhà nước.
Nhà nước hèn thì sao?

Mà ai cho nhà nước
Quyết việc này thay tao?

Xưa đánh quân Mông Cổ,
Vua còn hỏi ý dân.
Sao không thấy nhà nước
Xấu hổ với vua Trần?

Đành rằng thế mình yếu,
Phải thế nợ, thế này.
Nhưng ở đời, con ạ,
Mềm nắn, rắn buông ngay.

Bố biết con thương bố,
Lo cho bố, cảm ơn.
Con “biết sống”, có thể.
Xưa bố còn “biết” hơn.

Chính vì khôn, “biết sống”,
Tức ngậm miệng, giả ngây,
Mà thế hệ của bố
Để đất nước thế này.

Ừ, bố già, lẩn thẩn,
Nhưng vẫn còn là người.
Mà người thì biết nhục,
Biết xấu hổ với đời.

Mai biểu tình, thế đấy.
Bố không bắt con đi,
Nhưng cũng đừng cản bố.
Cản cũng chẳng ích gì.

Thái Bá Tân vốn là người hiền lành qua những câu chuyện kể của những người quen biết ông cho thấy ông không mẫn mà gì với chế độ mặc dù

ông được ưu đãi nhiều lần. Ông tự ý về hưu rất sớm và chỉ chuyên chú vào việc dạy học và sáng tác. Thế nhưng kẻ sĩ trong giòng máu không cho phép ông im lặng trước những nhi nhô của một loại người cơ hội. Mãng con xong, ông mắng ngay cả Nguyễn Thế Thảo, chủ tịch thành phố Hà Nội kẻ lộng ngôn khi nói rằng người đi biểu tình chống Trung Quốc đang bị thế lực phản động kích động. Thái Bá Tân viết:

Gửi ông Nguyễn Thế Thảo

Xin phép được giới thiệu,
Tôi đã U bảy mươi,
Tuổi nhiều hơn ông đấy,
Tuổi gần đất xa trời.

Cho nên, xin nói thật,
Là ông còn hồ đồ.
Ông đâu phải con nít.
Hay giả vờ ngây ngô?

Tôi và những người khác
Tham gia đi biểu tình
Chống thẳng Tàu xâm lược,
Thực hiện quyền của mình.

Khi nhà ông bị cướp.
Vợ con ông kêu lên,
Mà ông ngồi im lặng
Thì ông là thằng hèn.

Ông bảo rằng bọn xấu
Đang xúi giục chúng tôi,

Thế thì bọn xấu ấy
Quả là bọn không tồi.

Vì chúng còn liêm sỉ,
Còn biết ghét và yêu.
Còn yêu nước, vì vậy
Tôi mong chúng có nhiều.

Đấy là chưa nói chuyện
Chúng tôi cũng lớn rồi.
Tha không xúi chúng nó,
Đừng hòng xúi chúng tôi.

Quốc Hội ra luật biển
Để ông và mọi người
Chung sức giữ lấy đảo,
Thế mà ông, ôi trời,

Ông không chỉ im lặng,
Không tham gia biểu tình,
Mà còn nhắc người khác
Đừng để ai xúi mình.

Tôi hỏi khí không phải:
Hay thân Tàu lâu nay,
Ông đã bỏ phiếu chống
Thông qua luật biển này?

Ông ạ, ta, người lớn,
Là cứ phải lo xa.
Nói hay làm gì đấy
Nên tính trước đường ra.

Ngộ nhỡ có chiến sự,
Ta và Tàu đánh nhau.

Tàu thắng, ông có thể
Làm thái thú cho Tàu.

Nhưng có thể ngược lại,
Chẳng ai biết thế nào.
Ta thắng, tôi nghĩ thắng,
Ông ăn nói làm sao?

Lại nữa, xin nói thật,
Tôi có nghe người ta
Đồn về ông đủ chuyện,
Chuyện cái ghế ấy mà.

Trước tôi không tin lắm,
Thế mà tôi, bây giờ,
Thấy tầm ông chưa chuẩn,
Cũng buộc phải nghi ngờ.

Cũng với cung cách khẩu thơ, Thái Bá Tân dẫn người đọc đi từ ngạc nhiên này tới ngạc nhiên khác. Lần này ông nói chuyện với người cháu rể có nghề nghiệp là công an. Ông quan sát người cháu với đôi mắt vừa soi mói vừa bao dung. Ngôn ngữ ông dùng trong bài thơ có khi cay chát có khi nóng giận lại có khi tự trách mình quá khắc khe với cháu. Bài thơ sống động lạ lùng bởi ngôn ngữ mà Thái Bá Tân dùng không phải là ngôn ngữ thơ của những điểm lệ cao vời mà là một chất liệu mới kết nối thơ và người đọc qua sợi dây dân dã nhưng không thiếu sự thâm trầm vốn cần thiết trong thơ.

Cái bí ẩn làm thơ Thái Bá Tân sống và thở hào hển với đủ các cung bậc là sự thật thà, hồn nhiên không làm dáng, không traу chuốt.

Nói với cháu rể

Mày rót bác cốc nước,

Rồi bác nói điều này.

Năm ngoái bác phản đối,
Không cho cháu lấy mày.

Vì sao ư? Đơn giản
Vì mày là công an.
May, giờ bác vẫn thấy
Mày ngoan, hoặc còn ngoan.

Công bằng ra mà nói,
Công an cũng chẳng sao.
Hơn thế, còn cần thiết,
Nhưng chẳng hiểu thế nào

Giờ lắm đứa tệ quá,
Đạp vào mặt người ta,
Còn giở các trò bẩn,
Đánh đập cả đàn bà.
Giả sử, mai “dự án”
Nó cướp đất nhà mày,
Mày có để lặp lại
Vụ Vân Giang gần đây?

Vợ mày đang có chửa.

Bác mừng cho chúng mày.

Nếu có đũa đập nó,

Mày sẽ nghĩ sao đây?

Lại nữa, bác bị bắt,

Mày cứ nói thật lòng,

Người ta bảo mày bắn,

Mày có bắn bác không?

Mà bác thì mày biết,

Như mấy lão nông dân,

Làm sao mà “thù địch”,

Mà “phản động”, vân vân.

Nói thật cho mày biết,

Bác yêu đất nước này,

Người Văn Giang cũng vậy,

Hơn gấp vạn chúng mày.

Vứt mẹ cái khẩu hiệu

Còn đảng là còn mình.

Thế mai kia đảng chết,

Không lẽ mày quyên sinh?

Bác là người ngoài đảng.
Mày vào đảng, không sao,
Miễn là mày thực sự
Vì quốc dân, đồng bào.

Mày thừa biết chúng nó,
Cái bọn “vì nhân dân”
Đang ăn cướp trắng trợn,
Pháp luật chúng đếch cần.

Sống ở đời, cháu ạ,
Có nghề mới có ăn.
Làm công an cũng được,
Nhưng phải nhớ vì dân.

Mà dân là bố mẹ,
Là bác, là vợ mày.
Chứ mày nghe bọn xấu
Làm ngược lại là gay,
Là có tội, cháu ạ.
Chưa nói chuyện ở đời
Có cái luật nhân quả,
Tức là luật của trời.

Vứt mẹ cái khẩu hiệu / Còn đảng là còn mình./ Thế mai kia đảng chết / Không lẽ mà yên sinh? Đã làm bài thơ vượt lên khỏi cái phù phiếm của ngũ ngôn. Nó tươi roi rói và hùng hực tính thời sự. Thái Bá Tân hớp hồn người nghe, người đọc trong bốn câu ngắn và bén như dao này.

Thơ Thái Bá Tân còn có một nét duyên khác lôi cuốn người đọc là sự hài hước bao lấy nỗi xót xa bên trong câu chuyện. Ông tỏ ra thẳng thắn hơn mọi người khác khi thú nhận rằng mình không hề tự hào là người Việt Nam. Câu tự bạch này không khỏi khiến lắm người tức giận nhưng cũng may không hiếm người khác lại rất đồng tình. Ông viết trong bài Tự bạch:

Tự bạch

Nói thật với các bác

Điều vẫn giấu xưa nay.

Sẽ khối anh nhảy cẫng,

Mẳng thế nợ thế này.

Nhảy cẫng thì nhảy cẫng.

Việc họ làm cứ làm.

Tôi chưa hề, thú thật,

Tự hào người Việt Nam.

Tôi đi bốn mươi nước,

Làm gì và đi đâu

Liên quan đến cái xấu,

Tôi bảo tôi người Tàu.

Một lần ở nước Bỉ,

Ngủ với một em Tây.

Nó bảo: Tàu giỏi quá!

Tôi suýt nói: Việt đây!

Duy nhất chỉ lần nọ,

Chuyển đến: **Lê-Thụy-Chi**

Ngày 18/7/4893 – Giáp Ngọ (13/8/2014)

www.vietnamvanhien.net